

Dr SLAVOLJUB POPOVIĆ, redovni profesor

NEKA PITANJA U VEZI SA TERITORIJALNOM REGIONALIZACIJOM U JUGOSLAVIJI

— sa posebnim osvrtom na SR Srbiju —

I — Uvod

Poznato je da u svetu postoje više sistema lokalne samouprave.

Jednostepena lokalna samouprava sa opština kao jedinom kategorijom jedinica lokalne samouprave nije česta pojava u svetu. Ustvari ovakav sistem postoji samo u nekim švajcarskim kantonima. Međutim, u nekim drugim zemljama opština takođe predstavlja jednu kategoriju lokalne samouprave, ali zato iznad opštine postoje administrativne jedinice drugog stepena, koje ustvari predstavljaju ekspoziture centralne vlasti bez ikakve samoupravnosti. To je slučaj u Austriji, Grčkoj kao i u nekim švajcarskim kantonima.

U najvećem broju zemalja preovlađuje dvstepena lokalna samouprava, koja postoji u svim evropskim zapadnim zemljama, osim Velike Britanije.

Međutim, u nekim zemljama postoji takođe i trostepena lokalna samouprava, a to je slučaj sa Engleskom, SSSR, Poljskom, Mađarskom i nekim durgim zemljama. Treba pomenuti da je trostepena lokalna samouprava postojala u Bugarskoj i Rumuniji, ali je u tim zemljama trostepena lokalna samouprava reorganizovana u dvo-stepenu¹.

Pitanje organizacije lokalne samouprave u pojedinim zemljama zavisi od više činilaca, koji mogu biti objektivnog karaktera, kao i činioci druge vrste.

U činioce objektivnog karaktera mogu se uvrstiti prosečna veličina opštine u jednoj zemlji, tj. ako su opštine teritorijalno većeg obima, u tom slučaju postoji i veća verovatnoća da će opština biti jedina jedinica lokalne samouprave. Kao jedan od činilaca objektivnog karaktera može se navesti i ustrojstvo odgovarajuće države, tj. ako se radi o federalnoj državi, u tom slučaju u federalnim jedinicama manjeg obima, svakako da neće postojati dvostepena ili trostepena lokalna samouprava, već uglavnom jednostepena.

¹. Dr Miodrag Jovičić: Jugoslovenska opština u svetlosti uporednopravnih saznanja (»Arhiv«, br. 1/73).

Na pitanje organizacije lokalne samouprave u pojedinih zemljama od značaja je i tradicija, s obzirom da u mnogim zemljama postoji tradicija da pored opština postoji viša jedinica lokalne samouprave.

Stoji činjenica, međutim, da u najvećem broju zemalja preovlađuje dvostepena lokalna samouprava.

II — Razvoj komunalnog sistema u Jugoslaviji

Što se tiče Jugoslavije, ona je od oslobođenja pa do danas prošla kroz nekoliko faza u vezi sa organizacijom lokalne samouprave.

Može se ipak konstatovati da u vezi sa razvojem lokalne samouprave u novoj Jugoslaviji postoje dve osnovne faze.

Prva faza obuhvata period konstituisanja Jugoslavije kao nove države i završava se naročito uvođenjem radničkog samoupravljanja, tj. ova faza obuhvata period od stvaranja prvih narodnooslobodilačkih odbora za vreme Narodnooslobodilačke borbe pa do 1950. godine. Druga faza obuhvata period od 1950. godine pa do danas.

U Srbiji se već 1941. godine osnivaju seoski, opštinski i sreski kao viši narodnooslobodilački odbori. U novembru 1941. godine u Čačku (SR Srbija) formiran je okružni odbor, dok je u Užicu (SR Srbija) krajem novembra 1941. godine osnovan Glavni narodnooslobodilački odbor Srbije, koji je predstavljao najviše rukovodeće telo narodnooslobodilačke borbe i vlasti u Srbiji. Oslobođenjem Foče (SR Bosna i Hercegovina), Vrhovni štab Narodnooslobodilačke vojske izdao je u Foči prvi pravni dokument (tzv. Fočanski propisi) o narodno-oslobodilačkim odborima, prema kojima su narodnooslobodilački odbori vršili sve funkcije vlasti, sem onih koji su s obzirom na ratne prilike pripadale vojnim organima.

Narodni odbori predstavljaju novu formu vlasti u poređenju sa sistemom lokalne uprave u staroj Jugoslaviji. Dok su lokalni organi u staroj Jugoslaviji predstavljali samo deo jednog centralizovanog sistema vlasti, postavljenih od centralnih organa i njima hijerarhijski podređenim, narodni odbori su predstavljali nove organe vlasti, organe lokalne samouprave, koje je birao narod neposrednim, opštim i jednakim izbornim pravom i tajnim glasanjem. Narodni odbori još u prvim počecima njihovog stvaranja predstavljaju organe lokalne samouprave. Prvi Ustav nove Jugoslavije iz 1946. godine je ozakonio stvorene narodne odbore kao osnovne organe vlasti nove državne organizacije. U istom smislu glase i odredbe prvog Opštег saveznog zakona o narodnim odborima iz 1946. godine. 1949. godine donet je nov Opšti zakon o narodnim odborima čije su donošenje nalagale promene i novi zadaci lokalne vlasti. Kao opšta karakteristika Zakona o narodnim odborima iz 1946. godine i Zakona iz 1949. godine može se istaći činjenica, da su narodni odbori predstavljali zaista predstavnička tela lokalnog stanovništva, s tim da su stanovnici slobodno birali i opozivali odbornike. Kao jedna od karakteristika Zakona iz 1949.

godine bila je u tome, što su proširene sfere nadležnosti narodnih odbora u pravcu obuhvatanja važnijih poslova privrednog, socijalnog i kulturnog života lokalnih jedinica.

Druga faza u razvoju lokalne samouprave u novoj Jugoslaviji počinje donošenjem novog saveznog Zakona o narodnim odborima iz 1952. godine. U navedenom zakonu narodni odbori se definišu kao najviši lokalni organi vlasti i samoupravljanja i oni se obrazuju u sledećim lokalnim jedinicama: opština, gradovima i srezovima. Opština obuhvata razvijenije selo, više manjih sela ili manji grad. U većim gradovima postojali su gradski odbori. Srezovi su obuhvatili područja od 6 do 20 opština. Iz ovih podataka proizilazi da je lokalna samouprava u periodu posle 1952. godine ustvari bila dvostepena. Sreski narodni odbor se nalazio iznad opštinskih narodnih odbora kao drugostepeni oblik lokalne samouprave. U gradovima koji se nisu delili na opštine, postojao je samo gradski narodni odbor, kao jedini lokalni organ vlasti. U vreme posle 1952. godine bilo je oko 4200 opština. Treba dodati i to da u razvijenijim gradskim naseljima (od oko 50000 stanovnika), opštine su se nazivale gradskim opština ma i imale su šira prava od običnih opština. Sreskih odbora je u to vreme bilo 329, a gradskih narodnih odbora 24.

Po Zakonu iz 1952. godine došlo je i do izvesnih strukturnih promena narodnih odbora u tom smislu, što su narodni odbori srezova i gradova postali dvodomni, jer su bili sastavljeni od sreskog, odnosno gradskog veća, koje je predstavljalo političko telo, i veća proizvođača kao predstavničkog tela proizvođača.

Godine 1955. donet je nov savezni Opšti zakon o uređenju opština i srezova, koji je u Jugoslaviji ustanovio dve vrste teritorijalnih jedinica, kao oblike lokalne samouprave i to: opštinu i srez. Republike su utvrstile naziv srezova, kao i broj i teritorijalni okvir opština. Svaka opština i srez su se nalazili na teritoriji jedne republike.

Treba istaći da se broj osnovnih jedinica komunalne samouprave stalno i konstantno smanjivao. Dok je 1945. godine u Jugoslaviji bilo 11.500 mesnih narodnih odbora, kao osnovnih lokalnih zajednica, u 1955. godini došlo se na 1478 opštinskih narodnih odbora. Godina 1955., je značajna zbog toga što se u Jugoslaviji uvodi tzv. komunalno uređenje, u kome je težište na organizaciji opštine, komune. Tendencija pak smanjivanja broja opština je i dalje izražena, tako da je 1957. godine broj opština smanjen na 1193; 1959. godine bilo je 834 opština, 1961. godine 725, a 1963. godine 580. U 1974. godini bilo je samo 464 opština (računajući i opštine u gradovima Beograd, Zagreb). Uporedo sa smanjivanjem broja opština došlo je do smanjivanja broja srezova: od 107 srezova 1955 godine, taj broj je smanjen na 95, a 1960. godine na 76.

Posle Ustava SFRJ iz 1963. godine srezovi su postepeno ukidani u pojedinim republikama i pokrajinama, tako da su u SR Srbiji i SR Hrvatskoj srezovi ukinuti 1967. godine.

Ono što je značajno za drugi period u razvoju naše lokalne samouprave to je činjenica, da se u ovom drugom periodu umesto lokalne samouprave razvoja tzv. komunalna samouprava, u kojoj na-

rodnog odbora ima značajne kompetencije u upravljanju društvenim poslovima, od interesa za lokalnu zajednicu. Međutim, na području privredne i društvene delatnosti jačaju organizacije udruženog rada, koje preuzimaju niz privrednih i društvenih delatnosti i poslova. Prema tome, osnovna karakteristika komunalne samouprave u drugom periodu je u tome, da ona obuhvata ne samo predstavničke organe vlasti, već i odgovarajuće samoupravne institucije i razne oblike neposredne demokratije. Ovu novu fazu u izgradnji komunalne samouprave potvrdio je i Ustav SFRJ iz 1963. godine, kao i Ustav iz 1974. godine.

U periodu od 1967. godine (kad su u SR Hrvatskoj i SR Srbiji, konačno ukinuti srezovi kao drugostepeni oblik komunalne samouprave) pa do Ustava SFRJ iz 1974. godine u Jugoslaviji je postojao jednostepeni sistem komunalne samouprave, s obzirom da je u tom periodu opština predstavljala jedini oblik lokalne odnosno komunalne samouprave.

U jugoslovenskom komunalnom sistemu opština predstavlja osnovnu jedinicu komunalnog sistema, s obzirom da je kako u Ustavu SFRJ iz 1963. tako i u Ustavu iz 1974. godine naglašeno da je opština samoupravna i osnovna društveno-politička zajednica, zasnovana na vlasti i samoupravljanju radničke klase i svih radnih ljudi. Iz ovakve ustavne definicije opštine proizilazi, da opština s jedne strane predstavlja zajednicu ljudskih skupina na određenom području na kome se razvija zajednica proizvodnje, rada, potrošnje, kao i odgovarajuća interakcija između ljudi koji žive na toj teritoriji. S druge strane opština predstavlja i osnovni nivo državne vlasti. Prema tome, opština predstavlja osnovnu teritorijalnu društveno-političku zajednicu samoupravljanja, u kojoj razvoj materijalnih proizvodnih snaga, komunalnih, društvenih i kulturnih potreba i službi stvara uslove da se ta teritorijalna zajednica integrira u društveno-ekonomskom smislu. U tom pogledu opština kao teritorijalna društveno-politička zajednica samoupravljanja obuhvata kako institucije neposrednog samoupravljanja, tako i samoupravljanje u skupštini i njenim organima, kao i odgovarajuće oblike samoupravljanja u organizacijama udruženog rada, u mesnim zajednicama, u samoupravnim interesnim zajednicama, društveno-političkim organizacijama i drugim samoupravnim organizacijama i zajednicama koje postoje i rade na teritoriji opština. U tom smislu su i odredbe Ustava SFRJ iz 1974. (čl. 116 stav 2), prema kojima u opštini radni ljudi i građani stvaraju i obezbeđuju uslove za svoj život i rad, usmeravaju društveni razvoj, usmeravaju i usklađuju svoj interes, zadovoljavaju zajedničke potrebe i upravljaju drugim društvenim poslovima.

S obzirom da je već u Ustavu iz 1963. godine izražena tendencija za ukidanje srezova, tim istim ustavom predviđena je i šira mogućnost međusobne saradnje opština i mogućnost udruživanja sredstava radi vršenja određenih poslova iz svoje nadležnosti ili radi stvaranja uslova za zadovoljavanje potreba od zajedničkog interesa. Ovim ustavom je predviđena mogućnost osnivanja zajedničkih organa od strane dve ili više opština, osnivanje organizacija i službi, preduzimanje zajedničkih akcija i razmenjivanje iskustva (čl. 103).

III — Osnivanje regionalnih zajednica u SR Srbiji i SR Hrvatskoj

U toku priprema za donošenje novog Ustava iz 1974. godine konstatovano je, da međuopštinska saradnja nije dala očekivane rezultate i da je postojala velika šarolikost u oblicima i načinu udruživanja i organizovanja međuopštinske saradnje.

Zbog toga je Ustav SFRJ iz 1974. godine najpre predvideo mogućnost ostvarivanja tešnje međuopštinske saradnje, ističući da opštine međusobno sarađuju na principima dobrovoljnosti i solidarnosti, da udružuju sredstva i obrazuju zajedničke organe, organizacije i službe za vršenje poslova od zajedničkog interesa i radi zadovoljavanja zajedničkih potreba. Sem toga predvideo je i mogućnost udruživanja opština u gradske ili regionalne zajednice (čl. 119. stav 1. Ustava SFRJ). U daljim odredbama istog člana predviđa se i mogućnost da se republičkim odnosno pokrajinskim ustavom može odrediti obavezno udruživanje opština u gradske ili regionalne zajednice, kao posebne društveno-političke zajednice na koje se prenose određeni poslovi iz nadležnosti republike odnosno autonomne pokrajine i opština. Što se tiče opština u gradovima, za njih je predviđena mogućnost da se udružuju, u skladu sa republičkim odnosno pokrajinskim ustavom u gradske zajednice, kao posebne društveno-političke zajednice kojima opštine u zajedničkom interesu, poveravaju određena prava i dužnosti. Na ove zajednice mogu se preneti određeni poslovi iz nadležnosti republike odnosno autonomne pokrajine.

Iz navedene odredbe čl. 119 Ustava SFRJ iz 1974. godine proizlazi, da se republičkim odnosno pokrajinskim ustavom mogu predviđeti tri oblika gradskih odnosno regionalnih zajednica, i to:

- a) udruživanje opština u gradovima u gradsku zajednicu sa statusom društveno-političke zajednice;
- b) udruživanje opština u regionalne zajednice koje nemaju položaj društveno-političkih zajednica; i
- c) udruživanje opština u regionalne zajednice koje imaju karakter društveno-političkih zajednica.

Pojedine republike nisu na isti način postupile u vezi sa razradom odredaba člana 119 Ustava SFRJ.

1. MEĐUOPŠTINSKE REGIONALNE ZAJEDNICE U SR SRBIJI

a) Razlozi za osnivanje ovih zajednica

Tako npr. SR Srbija svojim Ustavom (čl. 284) predvidela je mogućnost udruživanja opština u međuopštinske regionalne i gradske zajednice, koje nemaju karakter društveno-političke zajednice, a radi ostvarivanja trajne saradnje, planiranja razvoja i uskladivanja svojih i donošenja zajedničkih planova i programa, kao i radi ostvarivanja drugih zajedničkih interesa. Ustavom SR Hrvatske pak predviđeno je da se opštine udružuju u zajednice opština koje predstavljaju samoupravne društveno-političke zajednice u kojima radni ljudi i građani

obavljaju funkcije vlasti i samoupravljanja u ostvarivanju i usklađivanju zajedničkih interesa opštine (čl. 162. Ustava SR Hrvatske). U drugim republikama ne postoje regionalne zajednice.

Treba istaći da je u SR Srbiji juna 1974. godine najpre bilo obrazovano 16 međuopštinskih regionalnih zajednica (Službeni glasnik SRS«, br. 48/74). Međutim, još prilikom potpisivanja društvenog dogovora o obrazovanju ovih međuopštinskih zajednica naglašavano je, da se radi o privremenom rešenju, jer je već tada uočeno, da takvo regionalno organizovanje nije najbolje, da ono znači rascepkanost i da kao takvo ne može odgovoriti potrebama bolje međuopštinske saradnje efikasnijeg političkog organizovanja u celini i snažnijeg razvoja socijalističkih samoupravnih odnosa. Prema tome, uske teritorije i proizvodne snage malog broja udruženih opština u pomenutim regionalnim zajednicama nisu omogućavale skladnije, komplementarnije i dugoročnije planiranje razvoja u svim oblastima života i rada, jer zato nisu postojali neophodni uslovi. Udruživanje opština u male regije objektivno je pogodovalo zatvaranju privrednog i društvenog života u uske okvire koji su predstavljali branu za izražavanje stvarnih interesa udruženog rada, kao i za funkcionisanje delegatskog sistema u celini. U znatnom broju slučajeva to je značilo i konzerviranje, pa i monopolisanje postojećih povoljnosti, a tim su pothranjivane i neke tendencije grupno-svojinskih odnosa u društvenoj svojini. Konstatovano je i to, da se u malim regionalnim zajednicama ne mogu uspešno ostvarivati poslovi koje poverava republika, odn. opštine. Naime, radilo se o značajnim društvenim poslovima koji između ostalog pretpostavljaju potrebnu kadrovsku, tehničku i drugu opremljenost. Iстicano je i to, da i efikasno političko rukovođenje nije moglo da se uspešnje ostvaruje u takvim malim regionima, a posebno na relaciji republika — opština. Iстicana je i mogućnost oživljavanja starih i nastajanja novih oblika republičkog centralizma, pri čemu je bilo izvesno da mali regioni nisu mogli da predstavljaju ozbiljnu branu takvim pojавama. Sve je to pogodovalo razvoju partikularizma i lokalizma. Najzad, zapaženo je da veliki broj institucija i asocijacija organizovan šire ili uže od stvorenih 16. međuopštinskih regionalnih zajednica, pri čemu su se imale u vidu samoupravne interesne zajednice, službe opštenarodne odbrane, osnovne privredne komore, brojne institucije privrednih i društvenih delatnosti i dr. Pri takvoj šarolikosti organizovanja opština u regionalnim zajednicama, proces dogovaranja usaglašavanja je išao sporo i nije se ostvarivala potrebna efikasnost u radu i akciji².

U 1975. godini sazrela je ideja o stvaranju krupnijih regionalnih zajednica u SR Srbiji, poput osnovnih privrednih komora, sa izvesnim modifikacijama gde je to potrebno. Treba istaći da regionalne zajednice opština u svojoj suštini predstavljaju nove samoupravne institucije u strukturi samoupravljanja i političkog organizovanja u SR Srbiji. Radi se o demokratskom, samoupravnom i političkom dogovaranju, usaglašavanju razvoja i programa društveno-političkog i privrednog razvoja, racionalnom trošenju sredstava za zajedničke potrebe.

². Svetomir Lalović: Međuopštinske regionalne zajednice (»Opština, br. 4 — 5/75).

be, i dr. Kao što je već istaknuto, iz navedenih odredaba Ustava SR Srbije proizilazi da regionalne zajednice opština nemaju karakter društveno-političke zajednice, pa prema tome ne mogu biti nikakva nova stepenica vlasti sa atributima društveno-političke zajednice. Stvaranje širih regionalnih zajednica opština treba da obezbedi uspešniju društveno-političku saradnju većeg broja opština u odgovarajućim regionima. Ono treba da omogući uspešniju organizovanost, koordinaciju na liniji republika-regionalna zajednica-opština, jer manji broj regiona svakako će uticati na ostvarivanje češćih kontakata po tim linijama, a kroz sve to obezbediće se još efikasnije političko rukovođenje i koordinacija u republici.

Imajući u vidu veličinu teritorije, broj stanovnika, nacionalni dohodak, geografske elemente, stvaranje infrastrukture, ocenu postojećeg stanja i potrebu njegovog menjanja došlo se do zaključka da se u SR Srbiji, bez socijalističkih autonomnih pokrajina i Beograda, organizuje osam regiona (osam regionalnih međuopštinskih zajednica) u kojima će se ostvarivati zajednički interesi opština i udruženog rada, a što treba da doprinese boljoj političkoj i samoupravnoj organizovanosti i bržem i skladnjem razvoju svih oblasti društvenog privrednog i političkog života. Na osnovu izvršenih analiza i zaključenih društvenih dogovora u SR Srbiji je, bez autonomnih pokrajina i Beograda, obrazovano ukupno osam međuopštinskih regionalnih zajednica i to za područje: 1. Leskovac i Vranje; 2. Niš i Prokuplje; 3. Kraljevo, Kruševac, Novi Pazar i Čačak; 4. Kragujevac i Svetozarevo; 5. Šabac i Valjevo; 6. Smederevo i Požarevac; 7. Zaječar i 8. Titovo Užice. Društveni dogovori o osnivanju navedenih međuopštinskih regionalnih zajednica objavljeni su u »Službenom glasniku SRS«, br. 33 od 28. juna 1975. godine.

Kao što je već navedeno, osnovne međuopštinske regionalne zajednice nemaju karakter novih društveno-političkih zajednica sa određenom ekonomskom vlašću i moći, već pre svega predstavljaju mesta dogovaranja opština i republike odnosno drugih subjekata o značajnim pitanjima od interesa za opštine, region i republiku. Treba istaći i to, da novi regioni ne mogu da predstavljaju privredno zao-kruženu, niti zatvorenu celinu, da integracija u privredi i tokovi udruženog rada ne trpe nikakve opštinske, regionalne i republičke grane. Prema tome, radi se pre svega o boljem političkom organizovanju čiji je osnovni cilj da unapređuje tokove ukupnog razvoja i sprečava sve vrste zatvaranja³. Svakako da će to omogućiti bolje usmeravanje ukupnog razvoja privrede, posebno infrastrukture i društvenih delatnosti, što je naročito značajno zbog donošenja društvenog plana o razvoju Republike do 1985. godine, odn. društvenog plana o razvoju u periodu od 1976. godine do 1980. godine.

Kao jedan od razloga za osnivanje međuopštinskih regionalnih zajednica isticano je, da će njihovo osnivanje značiti nov podstrek za razvoj nerazvijenih područja i omogućiti razvijanje i saradnju u okviru regiona, ali isto tako predstavljaće i obavezu Republike da u narednom periodu iznalazi nova rešenja i sa svoje strane da još više

³. Svetomir Lalović, citirani članak.

doprinese bržem razvoju nerazvijenih područja i ukupnom smanjenju razlika, koje postaje između pojedinih opština.

Iz društvenih dogovora o udruživanju opština u pojedine međuopštinske regionalne zajednice utvrđuje se, da su zajednice pravna lica i da se zadaci zajednica sastoje naročito u ostvarivanju trajne saradnje opština; planiranju razvoja zajednica i usklađivanju planova i programa razvoja opština; usklađivanju politike opština u određenim oblastima; zauzimanju i usklađivanju stavova opština po pitanjima u kojima se odlučuje u organima federacije i republike koji su od interesa za zajednicu; organizovanju vršenja određenih poslova od zajedničkog interesa za opštinu, pokretanju i potsticanju inicijative za razvijanje i unapređivanje međuopštinske saradnje; uređivanju odnosa i vršenju drugih prava i dužnosti koja zajednici povere opštine i Republika iz okvira svojih prava i dužnosti.

b) Prava i dužnosti regionalnih zajednica

Zakonom SR Srbije o poveravanju međuopštinskim regionalnim zajednicama vršenja određenih prava i dužnosti Republike (42/75) pored ostalog je predviđeno, da se u međuopštinskoj regionalnoj zajednici usklađuju, u okviru prava i dužnosti Republike i saglasno politici utvrđenoj u Republici zajednički interesi opštine i drugi društveni interesi koje se odnose naročito na:

a. stvaranje i razvijanje materijalnih i drugih uslova za život i rad i za samoupravno zadovoljavanje materijalnih, zdravstvenih, socijalnih, vaspitno-obrazovanih, kulturnih i drugih zajedničkih potreba radnih ljudi i građana i na obezbeđivanju opštih uslova za rad i privredovanje, za zapošljavanje, snabdevanje i vršenje uslužnih delatnosti;

b. utvrđivanje i sprovođenje poreske politike, socijalne politike, politike u oblasti zapošljavanja, kadrovske politike, stambene politike, zaštita i unapređivanje čovekove sredine, zanatstvo, ugostiteljstvo, turizam, komunalnu privredu, saobraćaj, kao i utvrđivanje i sprovođenje politike i drugim oblastima života i rada od zajedničkog interesa;

c. uređivanje i obezbeđivanje organizovanja pripreme za narodnu odbranu i za rad u ratu u skladu sa zakonom;

d. uređivanje u skladu sa zakonom i obezbeđivanje organizovanja i zaštite, slobode, prava i dužnosti čoveka i građanina, ravnopravnosti naroda i narodnosti, zaštite zakonitosti, sigurnosti ljudi i imovine javnog reda i mira i organizovanje i obezbeđivanje društvene sa-mozaštite i društvene kontrole.

Pored načelne odredbe da će se iz nadležnosti Republike na regionalne zajednice prenositi prava i dužnosti odgovarajućim materijalnim zakonima, pomenutim zakonom se utvrđuje odnosno konstituiše njihovo pravo: da donose svoj regionalni prostorni plan; utvrđuju granice tog plana i određuju bliže elemente sadržaja i postupak za njegovo donošenje; da organizuju pripreme za narodnu odbranu i za rad u ratu, kao i da izrađuju i utvrđuju plan odbrane zajednice, da utvrđuju obavezu odnosno da osnivaju samoupravne interesne zajed-

nice za svoje područje, da za svoje poslove i potrebe osnivaju organizacije udruženog rada; da podstiču samoupravno sporazumevanje i društveno dogovaranje; da vrše društveni nadzor prema samoupravnim interesnim zaejdnicama osnovanim za područje zajednice i organizacijama udruženog rada koje su osnovale: da ostvaruju društvenu zaštitu samoupravnih prava radnih ljudi i društvene svojine; da do odluke Ustavnog suda Srbije obustave izvršenje neustavnih i nezakonitih opštih samoupravnih akata interesnih zajednica i OOOUR-a; da biraju i razrešavaju predsednika, sudije i sudske porotnike okružnog i okružnog privrednog suda i predsednika i sudske Veća za prekršaje; da imenuju i razrešavaju okružnog javnog tužioca; da prate rad okružnih pravosudnih organa i preduzimaju određene mere; da rešavaju po žalbama protiv rešenja opštinskih organa donetih u upravnim stvarima u prvom stepenu, ako se zakonom drukčije ne odredi, izuzev stvari koje su ovim zakonom zadržani u drugostepenoj nadležnosti republičkih organa (inspeksijski poslovi, unutrašnji poslovi, narodna odbrana, geodetski poslovi, boračka i invalidska pitanja, i civilni invalidi rada, imovinsko-pravni odnos i ispitivanje porekla imovine, bezbednost rečne plovidbe, investiciona izgradnja, zanatstvo, ugostiteljstvo, elektroprivreda i promet robe) i dr.

Predviđeno je da se u rešavanju u upravnim stvarima pred organima ovih zajednica primenjuju propisi o opštem upravnom postupku.

c) Organi međuopštinskih regionalnih zajednica

Organi međuopštinske regionalne zajednice su:

1. skupština zajednice;
2. predsedništvo skupštine zajednice;
3. sekretarijat za vršenje poverenih upravnih poslova;
4. organi za vršenje poslova narodne odbrane;
5. organizacije za vršenje poslova od interesa za zajednicu.

Skupština zajednice

Skupština zajednice je organ samoupravljanja i osnovni nosilac prava i dužnosti zajednice. Skupština zajednice vrši poslove predviđene statutom zajednice. Treba istaći da skupštine samoupravnih interesnih zajednica iz oblasti obrazovanja, nauke, kulture, zdravstva i socijalne zaštite osnovane odnosno udružene za područje zajednice, odlučuju ravnopravno sa skupštinom zajednice po pitanjima i odnosima iz tih oblasti i iz nadležnosti Skupštine SR Srbije, odnosno skupština opština, o odlučivanju o tim pitanjima i odnosima poverenim zajednicama.

Skupštinu čine po osam delegata iz skupštine svake opštine, koje biraju delegati skupštine opštine iz reda svojih članova, s tim da se najmanje polovina delegata bira iz veća udruženog rada. Delegati u skupštini se biraju na četiri godine. Kada skupština zajednice odlučuje uz saglasnost skupštine opštine, ona utvrđuje predlog akta

i dostavlja ga skupštinama opština, koje odlučuju o davanju saglasnosti na predlog u celini.

Skupština zajednice je dužna da pre donošenja opštег akata prihvati prethodno mišljenje Skupštine SR Srbije, kada je to utvrđeno Ustavom SR Srbije ili propisano zakonom.

Akti skupštine zajednice. — Skupština zajednice vrši poslove iz svog delokruga, donosi planove i programe, odluke zaključke, preporuke i rešenja. U ostvarivanju prava i dužnosti zajednica skupština zajednice zaključuje samoupravne sporazume i društvene dogovore.

Radna tela skupštine zajednice. — Za razmatranje i pretresanje predloga odluka i drugih akata, za praćenje sprovođenja politike i izvršavanje odluka i drugih akata, kao i za proučavanje i pretresanje drugih pitanja iz nadležnosti skupštine zajednice, skupština zajednice može obrazovati odbore, komisije i druga stalna i povremena radna tela. Način obrazovanja, sastav, delokrug i poslovanje radnih tela reguliše se poslovnikom ili odlukom skupština zajednice.

U skupštini zajednice po pravilu obrazuju se:

- 1) odbor za privredu i finansije, 2) odbor za društvene delatnosti, 3) odbor za društveno-politički sistem, 4) odbor za unutrašnje poslove, i 5) komisija za izbor i imenovanja.

Predsednik i potpredsednik skupštine zajednice. — Skupština zajednice bira predsednika na četiri godine iz reda delegata u skupštini zajednice. Skupština zajednice ima jednog ili više potpredsednika, koji se biraju na četiri godine iz reda delegata u skupštini zajednice.

2. Sekretar skupštine zajednice. — Sekretara skupštine imenuje skupština zajednice na četiri godine i može biti imenovan dva puta iza-složno, a izuzetno po posebnom postupku utvrđenom poslovnikom skupštine zajednice, još za jedan mandatni period. Sekretar skupštine organizuje pripremu sednica skupštine zajednice u skladu sa planom rada skupštine, obavlja i druge određene poslove skupštine i one koje mu poveri skupština.

Stručna služba skupštine zajednice. — Za vršenje stručnih poslova za skupštinu zajednice i njena radna tela i za delegate skupštine i zajednice, obrazuje se stručna služba skupštine zajednice. Radom stručne službe skupštine zajednice rukovodi sekretar skupštine.

Predsedništvo skupštine zajednice

Predsedništvo skupštine zajednice čine predsednik i potpredsednici skupštine i određen broj članova koji se određuje posebnom odlukom skupštine. Predsednik skupštine saziva sednice predsedništva i presedava sednicama predsedništva. Statutom međuopštinske regionalne zajednice se predviđaju poslovi koje vrši predsedništvo skupštine zajednice.

Sekretarijat za vršenje poverenih upravnih poslova

Sekretarijat za vršenje poverenih upravnih poslova rešava po žalbama protiv rešenja opštinskih organa donetih u upravnim stvarima u prvom stepenu, u skladu sa zakonom. Prema odredbama pomenutog zakona SR Srbije, organi međuopštinske regionalne zajednice rešavaju po žalbama protiv rešenja opštinskih organa donetih u upravnim stvarima u prvom stepenu za čije su rešavanje po zakonu nadležni republički organi, ako se zakonom drukčije ne odredi. Izuzetno, po žalbama protiv rešenja opštinskih i inspekcijskih organa, osim u upravnim poslovima koji se odnose na komunalne poslove i izgradnju objekata građana, organa unutrašnjih poslova, organa narodne odbrane, organa nadležnih za geodetske poslove, organa nadležnih za boračka i invalidska pitanja i civilnih invalida rata, organa za imovinsko-pravne odnose i za ispitivanje porekla imovine, organa za bezbednost rečne plovidbe, organa za izgradnju investicionih objekata i elektroprivrede, rešava odgovarajući republički organ uprave. O zakonitosti konačnih upravnih akata organa međuopštinske regionalne zajednice, u vršenju poslova određenih republičkim zakonom, odlučuje u upravnom sporu Vrhovni sud Srbije.

Organzi za vršenje poslova narodne odbrane

Za vršenje poslova iz oblasti narodne odbrane u zajednici se obrazuju sledeći organi: a) savet za narodnu odbranu; b) štab teritorijalne odbrane; c) štab civilne zaštite; d) sekretarijat za narodnu odbranu.

Organizacija za vršenje poslova od interesa za zajednicu

Aktom o osnivanju organizacije utvrđuju se poslovi organizacije, način finansiranja, načelo za organizaciju i rad, način imenovanja odnosno izbora starešine i druga pitanja.

2. ZAJEDNICE OPŠTINA U SR HRVATSKOJ

U SR Hrvatskoj je osnovano devet zajednica opština, koje imaju karakter društveno-političkih zajednica, i to: 1. Bjelovar; 2. Gospic; 3. Karlovac; 4. Osijek; 5. Rijeka; 6. Sisak; 7. Split; 8. Varaždin; 9. Zagreb.

Pravni položaj opština u SR Hrvatskoj regulisan je Zakonom SR Hrvatske o nadležnosti organa zajednica općina (12/75, 45/75 — prečišćen tekst 2/75). Organi zajednica opština u SR Hrvatskoj su: 1. skupština zajednice opština; 2. izvršno veće skupštine zajednice opština; 3. organi uprave zajednice opština;

U vezi sa pravosudnim organima treba istaći, da zajednica opština u SR Hrvatskoj vrši funkciju društveno-političke zajednice u odnosu na redovne i samoupravne sudove, tužilaštva, pravobranilaštva i organe za vođenje prekršanjog postupka za koje je to zakonom određeno. Pravosudni organi koji deluju u zajednici opština podnose skupštini zajednice opština predloge za sprečavanje društveno štetnih pojava i za učvršćivanje zakonitosti, imaju pravo i dužnost da obaveštavaju skupštinu o svom radu, primeni zakona i društvenim problemima koje su zapazili pri obavljanju svoje funkcije. Skupština zajednice opština raspravlja o izveštajima pravosudnih organa i osigurava uslove za uspešno delovanje pravosudnih organa u razvijanju društvene odgovornosti i zaštite zakonitosti, zatim birá i razrešava sudije i sude porotnike.

IV — PRAVNI POLOŽAJ VELIKIH GRADOVA

Poznato je da se u svetu veliki gradovi ne organizuju kao opštine redovnog tipa, već se za njihov status i organizaciju traže posebna rešenja. Izuzetno, problem velikih gradova se ne rešava na poseban način, što je slučaj, na primer, u Švajcarskoj, gde svi gradovi bez obzira na svoju veličinu imaju isti pravni režim kao i sve ostale, pa i one najmanje opštine. Nasuprot tome u Belgiji, veliki gradovi sastoje se od izvesnog broja (npr. Brisel 19) posebnih opština, tako da grad ne sačinjava nikakvu posebnu jedinicu lokalne samouprave, niti ima bilo kakav svoj gradski organ.

U drugim pak zemljama se pravni položaj velikih gradova rešava na različite načine. Po jednom rešenju veliki grad sačinjava jedinstvenu opštinu, ali on uživa poseban pravni režim, s tim što se veliki grad ne deli na manja područja (npr. kao što je slučaj sa Bečom ili Stokholmom); ili se grad deli na jedinice administrativnog karaktera (slučaj sa Parizom, Rimom, Zapadnim Berlinom), odnosno grad se deli na samoupravne jedinice (to je slučaj sa najvećim gradovima u socijalističkim zemljama).

Po drugom rešenju, grad se sastoji od više opština i obrazuje jedinicu višeg stepena, kao što je to slučaj sa Londonom i pojedinim jugoslovenskim velikim gradovima⁴.

Kao što je već pomenuto, Ustavom SFRJ (čl. 119 stav 3) predviđeno je, da se opštine u gradovima udružuju u skladu sa ustavom, u gradske zajednice, kao posebne društveno-političke zajednice, kojima opštine u zajedničkom interesu, poveravaju određena prava i dužnosti. Na ove zajednice mogu se preneti određeni poslovi iz nadležnosti republike odnosno autonomne pokrajine.

2. Pojedine republike su svojim ustavima predvidele koji gradovi imaju pravni položaj gradskih zajednica opština. Tako npr. Ustavom SR Srbije predviđeno je, da je grad Beograd gradska zajednica opština i posebna samoupravna društveno-politička zajednica. Prava i dužnosti opštine vrše na teritoriji grada Beograda — opštine i grad Beograd. Radni ljudi u gradu Beogradu, u skladu s ustavom utvrđu-

⁴. Dr Miodrag Jovičić: cit. članak.

ju statutom Grada koja prava i dužnosti opštine vrši grad Beograd. Statut Grada donosi se u saglasnosti svih opština na teritoriji Grada. Sve ili pojedine opštine mogu poveravati Gradu vršenje određenih poslova. Republičkim zakonom se određuju opštine koje čine teritoriju grada Beograda.

Grad Beograd vrši i određene poslove iz okvira prava i dužnosti Republike utvrđene republičkim ustavom i republičkim zakonom. Nadzor nad zakonitošću rada Skupštine Grada i drugih gradskih organa vrše Skupština SR Srbije i republički organi. Pravo nadzora nad zakonitošću rada skupština opština i njihovih organa koji po ustavu i zakonu pripada republičkim organima, na teritoriji grada Beograda vrše skupština Grada i njeni organi. Prava nadzora nad zakonitošću rada radnih i drugih organizacija, koja na osnovu ustava i zakona pripada republičkim organima, na teritoriji Grada vrše gradski organi, ako zakonom nije drugiče određeno.

U Gradu se uređuju odnosi i vrše druge funkcije društvene zajednice u oblasti komunalnih i drugih delatnosti od posebnog interesa za razvoj Grada i u tom cilju se u skladu sa načelima zakona uređuju: opšti uslovi za vršenje komunalnih delatnosti i uslovi za osnivanje organizacije udruženog rada koje vrše te delatnosti; izgradnja, održavanje, korišćenje i opravljanje ulica i puteva i način uređivanja i korišćenja građevinskog zemljišta; održavanje i upravljanje stambenim i poslovnim zgradama, stanovima i poslovnim prostorijama; način ostvarivanja posebnog društvenog interesa u poslovanju organizacija udruženog rada, koje obavljaju društvene delatnosti kao i poslovanju komunalnih, uslužnih i drugih privrednih delatnosti, ako to zahteva poseban društveni interes, a to poslovanje je nezamenjiv uslov života i rada građana i rada drugih organizacija na teritoriji grada.

Republičkim ustavom predviđena je mogućnost da se republičkim zakonom odredi da se odnosi ili pitanja koja se uređuju republičkim zakonom, uređuju propisima grada Beograda.

Sredstva za finansiranje funkcija Grada i opština obrazuju se iz prihoda koji po ustavu i zakonu pripadaju opštini i raspoređuju se po postupku utvrđenom statutom Grada na Grad i opštine, srazmerno njihovim pravima i dužnostima utvrđenim ustavom i statutom Grada.

2. Treba dodati da je i Ustavom SR Bosne i Hercegovine grad Sarajevo predviđen kao posebna društveno-politička zajednica udruženih opština sa područja Grada, s tim što udružene opštine poveravaju Gradu određena prava i dužnosti. Isto tako i republika može određene poslove iz svoje nadležnosti preneti na Grad.

Ustavom SR Hrvatske predviđena je mogućnost (čl. 174 stav 4), da gradska zajednica opština, ako nije u sastavu zajednice opština, može na osnovu zakona vršiti pravo i dužnost zajednice opština utvrđene republičkim ustavom. Posebnim zakonom predviđeno je da grad Zagreb ima pravni položaj gradske zajednice opština u čijem sastavu se nalazi deset opština.

3. U vezi sa pravnim položajem velikih gradova prema Ustavu SFRJ iz 1974. godine treba istaći, da povezivanje opština u gradsku zajednicu ne treba shvatiti kao gubljenje samostalnosti opština, što

znači da ovaj proces integrisanja opština u gradsku zajednicu ne treba da ide na štetu principa na kojima se zasnivaju odgovarajući procesi u opštini, tj. na užoj teritoriji i u manjim razmerama. Svakako da ovaj proces integracije ne sme da ide ni na uštrb osnovnih prava i mogućnosti građana da učestvuju u donošenju odluka, a što oni čine u opštini.

Veliki grad koji ima položaj gradske zajednice kao društveno-političke zajednice treba takođe da ima funkciju komune, što znači da ova gradska zajednica mora osigurati osećanje i mogućnost neposrednog uticaja radnih ljudi na njeno funkcionisanje. Odnosi između opština i gradske zajednice uređuju se kako statutima opština, tako i statutom grada, koji ustvari treba da imaju karakter društvenog dogovora.

Prilozi

Navodimo neke statističke podatke koji se odnose na pojedine međuopštinske regionalne zajednice u SR Srbiji.

SR SRBIJA
Uža teritorija Republike

Tab. B—1. 1.

REGIONALNE ZAJEDNICE OPŠTINA — OPŠTI PREGLED

Red. broj	Naziv regionalne zajednice	Površi- na u 1000 km ²	Broj opština	Broj naselja	Stanovništvo	
					ukupno	na km ²
1.	Beograd	3222	16	160	1209361	375,3
2.	Zaječar	7131	8	263	348275	48,8
3.	Južnomoravska	6291	13	692	491358	78,1
4.	Kraljevo	9568	15	830	731364	76,4
5.	Niš	7722	15	760	628842	81,4
6.	Podrinjsko-kolubarska	5744	14	444	527417	91,8
7.	Podunavska	5096	11	247	460673	90,4
8.	Titovo Užice	6170	10	390	326676	52,9
9.	Šumadija i Pomoravlje	5001	12	378	526399	105,3
Ukupno		55945	114	4164	5250365	93,8

SR SRBIJA
Uža teritorija Republike

Tab. B—1. 2.

PODELA OPŠTINA PREMA POVRŠINI

Površina u km ²	Beograd	Zaječar	Južnomoravska	Kraljevo	Niš	Podrinjsko-kolubarska	Podunavska	Titovo Užice	Šumadija i Pomoravlje	Ukupno
Ispod 50	6	—	—	—	—	—	—	—	—	6
100 — 200	2	—	—	1	1	2	—	—	1	7
200 — 300	3	—	2	2	3	2	2	—	2	16
300 — 400	2	—	5	1	2	6	3	—	4	25
400 — 500	3	—	1	2	2	1	3	1	2	15
500 — 600	—	—	2	—	3	—	—	2	1	9
600 — 700	—	1	1	3	—	1	1	3	1	11
700 — 800	—	1	—	2	2	1	2	—	—	7
800 — 900	—	2	1	2	—	1	—	1	1	7
900 — 1000	—	1	—	1	1	1	—	—	—	3
1000 — 1200	—	2	1	1	—	—	—	1	—	5
Preko 1200	—	1	—	1	1	—	—	—	—	3
Ukupno	16	8	13	15	15	14	11	10	12	144

SR SRBIJA

Uža terit. Republike

Tab. B—1. 3. 1.

Regionalna zajednica BEOGRAD: površina naselja i stanovništvo

Red. broj	Naziv opštine	Površi- na km ²	Broj naselja	Stanovništvo	
				ukupno	gustina
1.	Barajevo	213	13	16552	77,7
2.	Voždovac	149	6	134207	900,7
3.	Vračar	3	—	84291	28097,0
4.	Grocka	289	15	35275	122,1
5.	Zvezdara	31	—	112938	3643,2
6.	Zemun	438	8	139958	319,5
7.	Łazarevac	384	34	45675	118,9
8.	Mladenovac	338	22	47134	139,4
9.	Novi Beograd	41	—	92200	2248,8
10.	Obrenovac	410	29	53260	129,9
11.	Palilula	447	7	126380	208,7
12.	Rakovica	29	—	50671	1472,3
13.	Savski venac	16	—	63531	3970,7
14.	Sopot	271	18	21166	78,1
15.	Stari Grad	7	1	83742	11963,1
16.	Čukarica	156	7	102381	656,3
U k u p n o		3222	160	1209361	375,3

SR SRBIJA

Uža teritor. Republike

Tab. B—1. 3. 2.

Regionalna zajednica ZAJEĆAR: površina, naselja i stanovništvo

Red.	Naziv opštine	Površina u km ²	Broj naselja	Stanovništvo	
				ukupno	gustina
1.	Boljevac	828	19	23335	28,2
2.	Bor	856	14	52849	61,7
3.	Zaječar	1070	42	73148	68,4
4.	Kladovo	629	23	33173	52,7
5.	Knjaževac	1202	86	52012	43,3
6.	Majdanpek	932	15	26120	28,0
7.	Negotin	1089	39	63706	58,5
8.	Sokobanja	525	25	23932	45,6
U k u p n o		7131	263	348275	48,8

SR SRBIJA

Tab. B—1. 3. 3.

Regionalna zajednica JUŽNOMORAVSKA: površina, naselja i stanovništvo

Red. broj	Naziv opštine	Povr- šina u km ²	Broj nasel- ja	Stanovništvo	
				ukupno	gustina
1.	Bojnik	624	36	18801	71,2
2.	Bosilegrad	571	37	17306	30,3
3.	Bujanovac	461	59	43522	94,4
4.	Vladičin Han	366	51	25231	68,9
5.	Vlasotince	303	47	36002	118,8
6.	Vranje	859	110	72209	84,1
7.	Lebane	337	39	28229	83,8
8.	Leskovac	1025	141	147487	143,9
9.	Medveda	524	44	20792	39,7
10.	Preševo	264	35	30057	113,9
11.	Suđulica	629	38	29494	46,9
12.	Trgovište	370	35	12556	33,9
13.	Crna Trava	318	20	9672	30,4
Ukupno		6291	692	491358	78,1

SR SRBIJA

Tab. B—1. 3. 4.

Regionalna zajednica KRALJEVO: površina, naselja i stanovništvo

Red. broj	Naziv opštine	Povr- šina u km ²	Broj naselja	Stanovništvo	
				ukupno	gustina
1.	Aleksandrovac	387	54	33799	87,3
2.	Brus	606	59	24581	40,6
3.	Varvarin	249	21	26143	105,0
4.	Vrnjačka Banja	239	14	21940	91,8
5.	Gornji Milanovac	836	63	48420	57,9
6.	Kraljevo	1530	93	106153	69,4
7.	Kruševac	854	100	118016	138,2
8.	Lučani	454	35	31646	69,7
9.	Novi Pazar	742	99	64326	86,7
10.	Raška	666	61	29367	44,1
11.	Sjenica	1050	53	36622	34,7
12.	Trstenik	448	51	50776	113,3
13.	Tutin	741	58	29444	39,7
14.	Čićevac	124	11	12359	99,7
15.	Čačak	636	58	97772	153,7
Ukupno		9568	830	731364	76,4

SR SRBIJA
Uža teritorija Republike

Tab. B—1. 3. 6

Regionalna zajednica PODRINJSKO-KOLUBARSKA: površina, naselja i stanovništvo

Red. broj	Naziv opštine	Povr- šina u km ²	Broj naselja	Stanovništvo	
				ukupno	gustina
1.	Bogatić	384	14	35882	93,4
2.	Valjevo	905	78	88267	97,5
3.	Vladimirci	338	29	26729	79,1
4.	Koceljevo	257	17	19143	74,5
5.	Krupanj	342	23	23529	68,8
6.	Lajkovac	186	19	18270	98,2
7.	Loznica	612	53	78228	127,8
8.	Ljig	279	26	18549	66,5
9.	Ljubovija	356	27	21689	60,9
10.	Mali Zvornik	184	12	12084	65,7
11.	Mionica	329	36	20560	62,5
12.	Osečina	319	20	19832	62,2
13.	Ub	456	38	37512	82,3
14.	Šabac	797	52	107143	134,4
U k u p n o		5744	444	527417	91,8

SR SRBIJA
Uža teritorija Republike

Tab. B—1. 3. 7.

Regionalna zajednica PODUNAVSKA: površina, naselja i stanovništvo

Red. broj	Naziv opštine	Povr- šina u km ²	Broj naselja	Stanovništvo	
				ukupno	gustina
1.	Velika Plana	345	13	48895	141,7
2.	Veliko Gradište	328	26	28019	85,4
3.	Golubac	367	24	14178	38,6
4.	Žabari	264	15	23298	88,3
5.	Žagubica	760	17	21055	27,7
6.	Kučevac	721	26	29095	40,4
7.	Malo Crniće	269	19	23169	86,1
8.	Petrovac	655	34	50433	77,0
9.	Požarevac	491	26	73769	150,2
10.	Smederevo	474	27	90650	191,2
11.	Smederevska Palanka	422	20	58112	137,7
U k u p n o		5096	247	460673	90,4

SR SRBIJA
Uža teritorija Republike

Tab. B—1. 3. 8.

Regionalna zajednica TITOVO UŽICE: površina, naselja i stanovništvo

Red. broj	Naziv opštine	povr- šina u km ²	Broj naselja	Stanovništvo	
				ukupno	gustina
1.	Arije	349	23	19581	56,1
2.	Bajina Bašta	673	37	31387	46,6
3.	Ivanjica	1090	48	39233	36,0
4.	Kosjerić	358	27	16582	46,3
5.	Nova Varoš	579	32	22740	39,2
6.	Požega	426	41	33804	79,4
7.	Priboj	552	33	32548	59,0
8.	Prijepolje	829	81	44022	53,1
9.	Titovo Užice	667	41	67555	101,3
10.	Čajetina	647	27	19224	29,7
U k u p n o		6170	390	326676	52,9

SR SRBIJA
Uža teritorija Republike

Tab. B—1. 3. 9.

Regionalna zajednica ŠUMADIJA I POMORAVLJE: površina, naselja i stanovništvo

Red. Broj	Naziv opštine	Povr- šina u km ²	Broj naselja	Stanovništvo	
				ukupno	gustina
1.	Aranđelovac	376	21	42122	112,0
2.	Batočina	191	15	21615	113,2
3.	Despotovac	623	33	36553	58,7
4.	Knić	413	36	23192	56,2
5.	Kragujevac	835	65	130551	156,3
6.	Paraćin	542	35	63097	116,4
7.	Rača	216	18	16542	76,6
8.	Rekovac	366	32	22170	62,0
9.	Svetozarevo	470	54	68910	146,6
10.	Svilajnac	326	22	34256	105,1
11.	Topola	356	31	30322	85,2
12.	Čuprija	287	16	36529	127,3
U k u p n o		5001	378	526399	105,3

SR SRBIJA
Uža teritorija Republike

Tab. B—2. 1.

Nacionalni dohodak — opšti pregled
Stanje 31. 12. 1975. godine

(u milionima dinara)

Red. br.	Naziv regionala	Društve- ni sektor	Ostali	Ukupno	Po jednom stanovni- ku u hilj. dinara
1.	Beograd	38410,6	2238,3	40648,9	33,61
2.	Zaječar	5477,9	1711,9	7189,8	20,64
3.	Južnomoravska	3707,5	1525,2	5232,7	10,65
4.	Kraljevo	9236,8	3397,3	12634,1	17,27
5.	Niš	8355,6	2808,9	11164,5	17,75
6.	Podrinjsko-Kolubar.	5148,7	2674,1	7822,8	14,83
7.	Podunavska	3854,9	2390,7	6245,6	13,56
8.	Titovo Užice	5053,6	1085,5	6139,1	18,79
9.	Šumadija i Pomoravlje	7566,0	2707,0	10273,7	19,52

SR SRBIJA

Tab. B—2. 1. 1.

Uža teritorija Republike
Regionalna zajednica BEOGRAD — nacionalni dohodak po opštinama
— Stanje 31. 12. 1975. godine
(u milionima dinara)

Red. br.	Naziv opštine	Društveni sektor	Ostali	Ukupno	Po 1 sta- novniku u hilj. din.
1.	Barajevo	59,4	122,9	182,3	11,01
2.	Voždovac	2046,4	123,2	2169,6	16,17
3.	Vračar	2856,9	68,6	2925,5	34,71
4.	Grocka	292,5	256,0	548,5	15,55
5.	Zvezdara	1837,8	85,8	1923,6	17,03
6.	Zemun	4185,3	178,9	4364,2	31,18
7.	Lazarevac	968,6	234,9	1203,5	26,35
8.	Mladenovac	664,3	246,9	911,2	19,33
9.	Novi Beograd	2514,1	28,8	2542,9	27,58
10.	Obrenovac	918,9	315,9	1234,8	23,18
11.	Palilula	4192,6	146,0	4338,6	34,33
12.	Rakovica	1060,5	19,4	1079,9	21,31
13.	Savski Venac	4726,0	40,1	4766,1	75,02
14.	Sopot	77,4	162,3	239,7	11,32
15.	Stari Grad	10079,4	68,3	10147,7	121,18
16.	Čukarica	1930,5	140,3	2070,8	20,23
	U k u p n o	38410,6	2238,3	40648,9	33,61

SR SRBIJA
Uža teritorija Republike

Tab. B—2. 1. 2.

Regionalna zajednica ZAJEČAR — nacionalni dohodak po opštinama
Stanje 31.12. 1975. godine

(u milionima dinara)

Red. br.	Naziv opštine	Društveni sektor	Ostali	Ukupno	Po 1 sta- novniku u hilj. din.
1.	Boljevac	142,5	138,5	281,0	12,04
2.	Bor	1463,0	129,3	1592,3	30,13
3.	Zaječar	998,9	374,5	1373,4	18,78
4.	Kladovo	820,5	141,8	962,3	29,01
5.	Knjaževac	512,3	243,3	755,6	14,53
6.	Majdanpek	799,4	83,7	883,1	33,81
7.	Negotin	579,6	467,0	1046,6	16,43
8.	Sokobanja	161,7	133,8	295,5	12,35
U k u p n o		5477,9	1711,9	7189,8	20,64

SR SRBIJA
Uža teritorija Republike

Tab. B—2. 1. 3.

Regionalna zajednica JUŽNOMORAVSKA — nacionalni dohodak po opštinama
Stanje 31. 12. 1975. godine

Red. br.	Naziv opštine	Društveni sektor	Ostali	Ukupno	Po 1 sta- novniku u hilj. din.
1.	Bojnik	39,2	90,6	129,8	6,90
2.	Bosilegrad	75,1	61,5	136,6	7,89
3.	Bujanovac	118,4	139,8	258,2	5,93
4.	Vlađičin Han	223,0	82,2	305,2	12,10
5.	Vlasotince	193,5	141,4	334,9	9,30
6.	Vranje	1030,3	213,6	1243,9	17,23
7.	Lebane	108,3	83,9	192,2	6,81
8.	Leskovac	1630,9	421,4	2052,3	13,92
9.	Medveđa	46,9	52,5	99,4	4,78
10.	Preševо	68,4	73,9	142,3	4,73
11.	Surdulica	140,9	87,9	228,8	7,76
12.	Trgovište	21,5	26,2	47,7	3,80
13.	Crna Trava	11,1	50,3	61,4	6,35
U k u p n o		3707,5	1525,2	5232,7	10,65

SR SRBIJA
Uža teritorija Republike

Tab. B—2. 1. 4.

Regionalna zajednica KRALJEVO — nacionalni dohodak po opštinama
Stanje 31. 12. 1975. godine

(u milionima dinara)

Red. br.	Naziv opštine	Društveni sektor	Ostali	Ukupno	Po 1 sta- novniku u hilj. din.
1.	Aleksandrovac	196,4	261,6	458,0	13,55
2.	Brus	89,8	116,0	205,8	8,37
3.	Varvarin	70,7	179,9	250,6	9,59
4.	Vrnjačka Banja	250,8	84,2	335,0	15,27
5.	Gornji Milanovac	735,0	267,8	1002,8	20,71
6.	Kraljevo	1810,4	392,2	2202,6	20,75
7.	Kruševac	2205,9	481,5	2687,4	22,77
8.	Lučani	341,6	194,0	535,6	16,92
9.	Novi Pazar	521,8	142,4	664,2	10,33
10.	Raška	381,0	81,2	462,2	15,74
11.	Sjenica	177,5	142,2	319,7	8,73
12.	Trstenik	572,4	391,6	964,0	18,99
13.	Tutin	47,3	69,5	116,8	3,97
14.	Čićevac	107,1	97,2	204,3	16,53
15.	Čačak	1729,1	496,0	2225,1	22,76
	U k u p n o	9236,8	3397,3	12634,1	17,27

SR. SRBIJA
Uža teritorija Republike

Tab. B—2. 1. 5.

Regionalna zajednica NIŠ — nacionalni dohodak po opštinama

Stanje 31. 12. 1975. godine

(u mliionima dinara)

Red. br.	Naziv opštine	Društveni sektor	Ostali	Ukupno	Po 1 sta- novniku u hilj. din.
1.	Aleksinac	482,0	496,7	978,7	14,81
2.	Babušnica	72,0	126,8	198,8	6,85
3.	Bela Palanka	114,7	68,5	183,2	8,59
4.	Blace	81,3	122,6	203,9	10,55
5.	Gadžin Han	25,3	113,7	139,0	6,96
6.	Dimitrovgrad	152,1	54,4	206,5	12,62
7.	Doljevac	39,6	114,1	153,7	7,60
8.	Žitorađa	38,1	110,8	148,9	7,02
9.	Kuršumlija	232,5	134,3	366,8	11,58
10.	Merošina	26,0	160,4	186,4	9,38
11.	Niš	5529,2	423,3	5952,5	30,76
12.	Pirot	841,2	294,8	1136,0	16,40
13.	Prokuplje	504,7	300,5	805,2	14,05
14.	Ražanj	46,5	135,3	181,8	10,62
15.	Svrljig	170,4	152,7	323,1	12,19
U k u p n o		8355,6	2808,9	11164,5	17,75

SR SRBIJA
Uža teritorija Republike

Tab. B—2. 1. 6.

Regionalna zajednica PODRINJSKO-KOLUBARSKA — nacionalni dohodak
po opštinama
Stanje 31. 12. 1975. godine
(u milionima dinara)

Red. br.	Naziv opštine	Društveni sektor	Ostali	Ukupno	Po 1 sta- novniku u hilj. din.
1.	Bogatić	100,6	339,5	440,1	12,27
2.	Valjevo	1514,2	337,2	1851,4	20,98
3.	Vladimirci	52,6	192,8	245,4	9,18
4.	Koceljevo	47,5	127,6	175,1	9,15
5.	Krupanj	87,8	104,3	192,1	8,16
6.	Lajkovac	66,9	116,8	183,7	10,05
7.	Lozница	1067,4	272,8	1340,2	17,13
8.	Ljig	115,4	84,9	200,3	10,80
9.	Ljubovija	108,6	70,9	179,5	8,28
10.	Mali Zvornik	161,1	51,1	212,2	17,56
11.	Mionica	56,2	107,7	163,9	7,97
12.	Osečina	54,8	114,4	169,2	8,53
13.	Ub	136,3	207,2	343,5	9,16
14.	Šabac	1579,3	546,9	2126,2	19,84
U k u p n o		5148,7	2674,1	7822,8	14,83

SR SRBIJA
Uža teritorija Republike

Tab. B—2. 1. 7.

Regionalna zajednica PODUNAVSKA — nacionalni dohodak po opštinama
Stanje 31. 12. 1975. godine
(u milionima dinara)

Red. br.	Naziv opštine	Društveni sektor	Ostali	Ukupno	Po 1 sta- novniku u hilj. din.
1.	Velika Plana	306,3	300,1	606,4	12,40
2.	Veliko Gradište	84,8	182,9	267,7	9,55
3.	Golubac	45,9	76,1	122,0	8,60
4.	Žabari	46,1	169,8	215,9	9,27
5.	Žagubica	59,4	91,1	150,5	7,15
6.	Kučevac	138,6	140,7	279,3	9,60
7.	Malo Crniće	39,4	103,7	143,1	6,18
8.	Petrovac	156,8	342,2	499,0	9,89
9.	Požarevac	1020,1	308,2	1328,3	18,01
10.	Smederevo	1237,8	351,1	1588,9	17,53
11.	Smed. Palanka	719,7	324,8	1044,5	17,97
U k u p n o		3854,9	2390,7	6245,6	13,56

SR SRBIJA
Uža teritorija Republike

Tab. B-2. 1. 8.

Regionalna zajednica TITOVO UŽICE — nacionalni dohodak po opština
Stanje 31. 12. 1975. godine
(u milionima dinara)

Red. br.	Naziv opštine	Društveni sektor	Ostali	Ukupno	Po 1 stanovniku u hilj. din.
1.	Arije	230,0	82,0	312,0	15,93
2.	Bajina Bašta	330,0	121,6	451,6	14,39
3.	Ivanjica	406,0	139,7	545,7	13,91
4.	Kosjerić	133,6	65,8	199,4	12,03
5.	Nova Varoš	384,7	65,6	450,3	19,80
6.	Požega	352,7	202,5	555,2	16,42
7.	Priboj	747,3	81,7	829,0	25,47
8.	Prijepolje	544,0	94,1	638,1	14,50
9.	Titovo Užice	1816,2	152,1	1968,3	29,14
10.	Čajetina	109,1	80,4	189,5	9,86
	U k u p n o	5053,6	1085,1	6139,1	18,79

SR SRBIJA
Uža teritorija Republike

Tab. B-2. 1. 9.

Regionalna zajednica ŠUMADIJA I POMORAVLJE — nacionalni dohodak
po opština
Stanje 31. 12. 1975. godine
(u milionima dinara)

Red. br.	Naziv opštine	Društveni sektor	Ostali	Ukupno	Po 1 stanovniku u hilj. din
1.	Aranđelovac	785,1	204,4	989,5	23,49
2.	Batočina	185,3	122,1	307,4	14,22
3.	Despotovac	303,3	209,5	512,8	14,03
4.	Knić	62,5	206,8	269,3	11,61
5.	Kragujevac	3014,4	457,1	3471,5	26,59
6.	Paraćin	729,0	272,2	1001,2	15,87
7.	Rača	59,7	122,7	182,4	11,03
8.	Rekovac	85,5	157,1	242,6	10,68
9.	Svetozarevo	1457,3	358,9	1816,2	26,36
10.	Svilajnac	252,0	214,3	466,3	13,61
11.	Topola	148,0	246,3	394,3	13,00
12.	Čuprija	483,9	136,3	620,2	16,98
	U k u p n o	7566,0	2707,7	10273,7	19,52

SR SRBIJA

Uža teritorija Republike

Tab. B—2. 2.

Razvrstavanje opština prema nacionalnom dohotku u milionima dinara
Stanje na dan 31. 12. 1975. godine

Nacionalni dohodak	Beograd	Zajecar	Južnomoravska	Krajevo	Niš	Podrinjsko-kosovarska	Podunavska	Titovo Užice	Šumadija i Pomoravlje	Ukupno
Ispod 50			1							1
50 — 100			2							2
100 — 150			3							7
150 — 200			1							18
200 — 250			1	2						11
250 — 300			1	1						7
300 — 350			2	2						8
350 — 400					1					2
400 — 450					1					1
450 — 500				2						6
500 — 600				1						5
600 — 700				1						4
700 — 800				1						1
800 — 900				1						3
900 — 1000	1	1	1	1	1					5
1000 — 1250	3	1	1	1	1					9
1250 — 1500		1	1	1	1	1				3
1500 — 1750		1	1	1	1	1				2
1750 — 2000	1					1				4
2000 — 2500	2			2		1				6
2500 — 3000	2			1						3
3000 — 4500	2									3
4500 — 5000	1									1
5000 — 6000										1
Preko 10000	1									1
Ukupno	16	8	13	15	15	14	11	10	12	144

SR SRBIJA

Tab. B—1. 1.

Uža teritorija Republike

REGIONALNE ZAJEDNICE OPŠTINA — OPŠTI PREGLED

Naziv regionalne zajednice	Površina u 1000 km ²	Broj opština	Broj naselja	Stanovništvo ukupno na km ²
1. Beograd	3222	16	160	1209361 375,3
2. Zaječar	7131	8	263	348275 48,8
3. Južnomoravska	6291	13	692	491358 78,1
4. Kraljevo	9568	15	830	731364 76,4
5. Niš	7722	15	760	628842 81,4
6. Podrinjsko-kolubarska	5744	14	444	527417 91,8
7. Podunavska	5096	11	247	460673 90,4
8. Titovo Užice	6170	10	390	326676 52,9
9. Šumadija i Pomoravlje	5001	12	378	526399 105,3
U k u p n o	55945	114	4164	5250365 93,8

Napomene:

1. Opšti izvor: Statistički godišnjak Jugoslavije od 1977. godine (SGJ/77.).

QUELQUES QUESTIONS EN RELATION AVEC LA REGIONALISATION TERRITORIALE EN YUGOSLAVIE

— RÉSUMÉ —

L'auteur a d'abord exposé, dans l'introduction- la question de l'autonomie locale à un degré, à deux degrés et éventuellement à trois degrés.

Dans la section suivante est exposé le développement historique du système communal en Yougoslavie.

Dans une section spéciale l'auteur traite la question de la condition juridique des communautés régionales intercommunales dans la République Socialiste de Serbie et dans la République Socilaite de Croatie. En effet, d'après la Constitution de la République Socialiste Fédérative de Yougoslavie la possibilité est prévue de la création de trois formes de communautés urbaines c'est-à-dire régionales, à savoir: a) l'association des communes dans les villes en communauté urbaine avec le statut de communauté socio-politique; b) l'association des communes en communautés régionales qui n'ont pas la condition des communautés socio-politiques; et c) l'association des communes en communautés régionales qui ont le caractère des communautés socio-politiques.

Dans la R. S. de Serbie ont été créées huit communautés régionales intercommunales, auxquelles on n'a pas attribué le caractère de communautés socio-politiques. Elles ont le caractère d'organisations ou de communautés autogestionnaires. En relation avec la condition juridique des communautés régionales intercommunales dans la R. S. de Serbie l'auteur indique tout d'abord les raisons en faveur de la création de ces communautés, ensuite les droits et les devoirs des communautés régionales, ainsi que les organes des communautés régionales.

Dans la R. S. de Croatie ont été créées neuf communautés des communes, qui ont le caractère de communautés socio-politiques, avec les organes correspondants que possède chaque communauté socio-politique.

L'auteur traite aussi la question de la condition juridique des grandes villes dans les différents pays, en fixant son attention particulièrement sur la condition juridique de la ville de Belgrade et des autres villes en Yougoslavie.

En terminant son article l'auteur cite les données statistiques qui se rapportent à certaines communautés régionales dans la R. S. de Serbie (sous forme de 21 tableaux).